

INFORMACJA GOSPODARCZA INFORMACJA KREDYTOWA

SYSTEM WYMIANY INFORMACJI
O ZOBOWIĄZANIACH PIENIĘŻNYCH

Beata Bińkowska-Artowicz

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

INFORMACJA GOSPODARCZA

INFORMACJA KREDYTOWA

**SYSTEM WYMIANY INFORMACJI
O ZOBOWIĄZANIACH PIENIĘŻNYCH**

Beata Bińkowska-Artowicz

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Stan prawny na 1 września 2014 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3443-3

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Wstęp / 15

Rozdział I

Informacja / 19

1. Pozaprawne pojęcie informacji / 19
 - 1.1. Cechy informacji / 23
 - 1.2. Dostęp do informacji – zagrożenia i ochrona / 31
2. Informacja w prawie / 42
 - 2.1. Informacja publiczna / 55
 - 2.2. Rejestry publiczne / 60
 - 2.3. Informacja o zobowiązaniach pieniężnych / 70
3. Podsumowanie / 72

Rozdział II

Informacja gospodarcza / 76

1. Podmioty uczestniczące w przetwarzaniu danych stanowiących informację gospodarczą / 89
 - 1.1. Biuro informacji gospodarczej / 94
 - 1.1.1. Charakter prawny reglamentacji działalności gospodarczej prowadzonej przez biura informacji gospodarczej / 95
 - 1.1.2. Biuro informacji gospodarczej jako administrator danych osobowych / 112
2. Prawa i obowiązki podmiotów przetwarzających informacje gospodarcze / 119
3. Zasady przetwarzania informacji gospodarczych / 136
4. Podsumowanie / 157

Rozdział III

Informacja kredytowa / 162

1. Informacja kredytowa jako wyjątek od ustawowej zasady tajemnicy bankowej / **163**
2. Cel instytucji tworzonych na podstawie art. 105 ust. 4 pr. bank. / **178**
3. Zasady przetwarzania danych składających się na informację kredytową / **190**
 - 3.1. Zakres podmiotowy / **191**
 - 3.2. Zakres przedmiotowy / **199**
 - 3.4. Zakres czasowy / **210**
4. Wymiana informacji pomiędzy podsystemami / **213**
5. Podsumowanie / **217**

Rozdział IV

Regulacje wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych w wybranych państwach Unii Europejskiej / 222

1. Francja / **223**
2. Niemcy / **229**
3. Łotwa / **235**
4. Podsumowanie / **238**

Rozdział V

Konsekwencje wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych / 241

1. Wymiana informacji o zobowiązaniach pieniężnych w kontekście prawa do prywatności / **241**
 - 1.1. Przesłanki uprawnionego dostępu do informacji o zobowiązaniach pieniężnych / **245**
 - 1.2. Gwarancje prawnej ochrony podmiotów, których dotyczy informacja / **253**
 - 1.2.1. Odpowiedzialność administracyjna / **253**
 - 1.2.2. Odpowiedzialność karna / **255**
 - 1.2.3. Odpowiedzialność cywilna / **257**
2. Wymiana informacji o zobowiązaniach pieniężnych w kontekście uczestników obrotu gospodarczego / **261**
 - 2.1. Sytuacja dłużnika rzetelnego / **262**
 - 2.2. Sytuacja dłużnika nierzetelnego / **267**
 - 2.3. Sytuacja wierzyciela / **270**

- 2.4. Funkcje rejestrów informacji o zobowiązaniach
pieniężnych / **278**
- 2.5. Znaczenie wymiany informacji o zobowiązaniach
pieniężnych dla pozostałych uczestników obrotu
gospodarczego / **282**
- 3. Podsumowanie / **285**

Wnioski / **289**

Bibliografia / **295**

Wykaz aktów prawnych / **311**

Wykaz orzeczeń / **317**

Inne źródła / **321**

Wykaz skrótów

Akty prawne

BDSG	Bundesdatenschutzgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 14. Januar 2003 (BGBl I S. 66)
dyrektywa 95/46/WE	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 95/46/WE z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz. Urz. WE L 281 z 23.11.1995, s. 31, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, Rozdz. 13, Tom 15, s. 355)
dyrektywa 2006/48/WE	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/48/WE z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (tekst mający znaczenie dla EOG) (Dz. Urz. UE L 177 z 30.06.2006, s. 1, z późn. zm.)
dyrektywa 2006/49/WE	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/49/WE z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie adekwatności kapitałowej przedsiębiorstw inwestycyjnych i instytucji kredytowych, zmieniająca dyrektywę 93/6/EWG (Dz. Urz. UE L 177 z 30.06.2006, s. 201, z późn. zm.)
dyrektywa 2008/48/WE	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca

- dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE L 133 z 22.05.2008, s. 66, z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.w.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- k.w.** ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 482 z późn. zm.)
- KWG** Gesetz über das Kreditwesen in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. September 1998 (BGBl. I S. 2776)
- o.p.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.)

- p.p.s.a.** ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- pr. bank.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.)
- pr. tel.** ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 243 z późn. zm.)
- SolvV** Verordnung über die angemessene Eigenmittelausstattung von Instituten, Institutsgruppen und Finanzholding-Gruppen vom 14. Dezember 2006 (BGBl. I S. 2926)
- u.d.i.p.** ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 782)
- u.e.l.** ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 z późn. zm.)
- u.i.g.** ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1015 z późn. zm.)
- u.k.k.** ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 126, poz. 715 z późn. zm.)
- u.o.d.o.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1182)
- u.o.i.f.** ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 94 z późn. zm.)
- u.o.i.n.** ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 182, poz. 1228)
- u.o.p.z.** ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny za-

	bronione pod groźbą kary (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 768 z późn. zm.)
u.p.e.a.	ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1015 z późn. zm.)
u.s.d.g.	ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 672 z późn. zm.)
ustawa o KRS	ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1203 z późn. zm.)
u.u.p.	ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 873)
u.w.r.	ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.)
ZPO	Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202, 2006 I S. 431, 2007 S. 1781)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

Dz. Urz. UE/WE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej / Wspólnot Europejskich
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
LV	Latvijas Vēstnesis (litewski dziennik urzędowy)
Pr. Bank.	Prawo Bankowe
M. Praw.	Monitor Prawniczy
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSG	Orzecznictwo Sądów Gospodarczych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNKW	Orzecznictwo Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego

OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Izba Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
OTK-ZU	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego

Inne

CBOSA	Centralna Baza Orzeczeń i Informacji o Sprawach, dostępna pod adresem orzeczenia.nsa.gov.pl
GIODO	Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Wstęp

Informacja jest nośnikiem cywilizacji, dzięki niej ludzkość przecho-
wuje i przekazuje wiedzę o świecie, zabezpiecza treści konieczne dla
podtrzymania życia. Jak wskazuje się w literaturze, skłonność do poszu-
kiwania informacji oraz dostępu do niej jest wynikiem jednej z podsta-
wowych potrzeb człowieka – potrzeby poznania¹.

Tematyka niniejszego opracowania koncentruje się wokół zagad-
nień dotyczących wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych,
czyli informacji o zadłużeniach podmiotów prywatnych.

Problematyka informacji o zobowiązaniach pieniężnych wydaje
się szczególnie istotna m.in. z uwagi na relację pomiędzy autonomią
informacyjną dłużnika (wchodzącą w skład prawa do prywatności)
a koniecznością dbania o prawnie chroniony interes wierzyciela (czyli
o właściwe wykonanie zobowiązania pieniężnego).

Dotychczas kwestia prawnej regulacji informacji o zobowiązaniach
pieniężnych nie była przedmiotem kompleksowego opracowania
w polskiej literaturze prawniczej. Polskie opracowania dotyczą aspektów
ekonomicznych lub też wybiórczo odnoszą się do problemu informacji
gospodarczej czy kredytowej. W celu przedstawienia niektórych
aspektów analizowanych zagadnień odwołano się do orzeczeń krajo-
wych sądów powszechnych, sądów administracyjnych oraz TK i SN.

W pracy wykorzystano także literaturę w języku angielskim i nie-
mieckim dotyczącą przedmiotowego zagadnienia. Omawiana tematyka,
jakkolwiek obecna w życiu gospodarczym od przełomu XIX i XX w.
(USA), zaczęła interesować przedstawicieli nauk prawnych dopiero od
drugiej połowy wieku XX.

¹ T. Górzyńska, *Prawo do informacji i zasada jawności administracyjnej; orzecznictwo Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 1999, s. 20.

Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. W rozdziale I dokonano próby zdefiniowania pojęcia informacji, jej cech oraz znaczenia w systemie prawnym. Przedstawiono pojęcie informacji o zobowiązaniach pieniężnych. Zasygnalizowano również znaczenie rejestrów przetwarzających informacje – na tym etapie przeanalizowano rolę rejestrów publicznych.

Rozdział II poświęcono podsystemowi informacji gospodarczej. Zauważono, że podsystem ten stanowi podstawę tytułowego systemu o zobowiązaniach pieniężnych. Przedstawiono także postulaty zmian obecnych regulacji.

W rozdziale III przeanalizowano problematykę informacji kredytowej. Wskazano, że dopuszczalność przekazywania tej informacji do instytucji prowadzących rejestry kredytowe stanowi wyjątek od zasady zachowania tajemnicy bankowej.

Rozdział IV poglądowo przedstawia wybrane modele przetwarzania informacji o zobowiązaniach pieniężnych w państwach obcych. Ograniczono się do omówienia trzech odmiennych modeli, pochodzących z państw członkowskich Unii Europejskiej – Francji, Niemiec oraz Łotwy.

W rozdziale V podjęto próbę deskrypcji znaczenia wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych. Przedstawiono w nim kwestie związane z warunkami dostępu do omawianego rodzaju informacji oraz zagadnienia dotyczące odpowiedzialności podmiotów prowadzących rejestry informacyjne. W tym rozdziale opisane zostały także skutki wymiany informacji gospodarczej dla aktualnego i potencjalnego rzetelnego oraz nierzetelnego dłużnika, dla wierzyciela, jak też dla podmiotów pozostających poza systemem wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych.

W opracowaniu przedstawiono polski model przetwarzania informacji gospodarczych oraz kredytowych, system wymiany tych informacji, uczestniczące w nim podmioty oraz ich prawa i obowiązki. Ukazano również podobieństwa i różnice pomiędzy rejestrami prowadzonymi przez biura informacji gospodarczej a instytucjami utworzonymi na podstawie art. 105 ust. 4 pr. bank. oraz zachodzące pomiędzy nimi relacje, wpływające na powstanie tytułowego systemu wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych. Z uwagi na przejrzystość rozważań pominięto natomiast kwestię transgranicznej wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych. Nie analizowano także problematyki związanej z udostępnianiem informacji przez podmioty, które otrzymały

te informacje z rejestrów informacyjnych, jak też dotyczącej odpowiedzialności związanej z tym procesem informacyjnym. Posłużono się metodą formalnodogmatyczną (analiza tytułowego systemu w drodze rozważenia dotyczących go regulacji prawnych) z elementami metody prawnoporównawczej (rozważania zamieszczone w rozdziale IV).

Opracowanie jest zmienioną wersją rozprawy doktorskiej, obronionej z wyróżnieniem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w lutym 2014 r. Szczególne podziękowania za życzliwość i za wszystkie uwagi kieruję w tym miejscu do promotora rozprawy – prof. dr. hab. Marka Wierzbowskiego. Na ostateczny kształt niniejszej książki wpływ miały także opinie recenzentów: prof. dr hab. Hanny Gronkiewicz-Waltz oraz prof. dr. hab. Czesława Martysza, którym również serdecznie dziękuję.

Rozdział I

Informacja

1. Pozaprawne pojęcie informacji

Na charakter niniejszego rozdziału należy spojrzeć w dwojaki sposób: z jednej strony wprowadza on i wyjaśnia jedno z podstawowych pojęć użytych w pracy, jakim jest informacja, z drugiej natomiast, stanowiąc informację o informacji, tworzy metainformację². Obszerność tych rozważań tłumaczyć należy potrzebą ukazania problemu na szerszej płaszczyźnie, z uwagi na interdyscyplinarność tytułowego zagadnienia.

Informacja to pojęcie wszechobecne, którego desygnaty towarzyszą człowiekowi na każdej płaszczyźnie – zarówno codzienności, jak też nauki, poczynając od kodu genetycznego, poprzez bodźce psychologiczne i wyszukiwarki internetowe, a skończywszy na ekonomii, socjologii czy etyce. Termin ten występuje od drugiej połowy XVI w. pod postacią łacińskiego *informatio* – objaśnienie, pojęcie; w języku polskim pojawił się w pierwszej połowie XIX w. za sprawą J. Słowackiego³.

Rozumienie powyższego terminu zależy przede wszystkim od przyjęcia jednej z perspektyw badawczych, znajdujących odzwierciedlenie w teoriach informacji⁴. Wśród głównych teorii informacji wyróżnia się: matematyczną (ilościową), semantyczną (jakościową) oraz pragmatyczną (ocenneściową).

² Jak podaje B. Stefanowicz, metainformacja opisuje zasoby informacyjne danego systemu informacyjnego, B. Stefanowicz, *Informacja*, Warszawa 2010, s. 53.

³ A. Bańkowski, *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 1, A–K, Warszawa 2000, s. 547.

⁴ Teoria informacji (w szerszym znaczeniu) oznacza naukę zajmującą się wszechstronną analizą procesów przekazywania informacji za pomocą systemów znakowych w społeczeństwie oraz w zbiorowościach biologicznych – *Wielka encyklopedia PWN*, t. 12, Warszawa 2002, s. 129.

Twórcami ilościowej teorii informacji byli R. Hartley⁵, który po raz pierwszy użył terminu „informacja” w naukowym opracowaniu, oraz C.E. Shannon, który teorię tę rozwinął⁶. Podstawę ilościowej teorii informacji stanowi twierdzenie, że ilość informacji jest odwrotnie proporcjonalna do prawdopodobieństwa zajścia zdarzenia, zaś miarą informacji jest entropia⁷. W teorii tej informację można zdefiniować jako poziom niepewności odbiorcy związanej z tym, co jest przekazywane⁸. Model ilościowej teorii informacji zawiera źródło informacji (nadawcę), tworzącego przekaz – w następnym etapie przekaz ten podlega przekształceniu w sygnał przez nadajnik, który to sygnał poprzez kanał transmisyjny jest dostarczony do odbiornika i tam odebrany wraz z szumem przez adresata; w tym jednakże podejściu pomijany jest aspekt zawartości informacyjnej kryjącej się w przekazie⁹.

Autorem jakościowej teorii informacji w nauce polskiej jest M. Mazur, który w 1970 r. zdefiniował informację jako transformację jednego komunikatu asocjacji informacyjnej w drugi komunikat tej asocjacji¹⁰. Powyższe pojęcie dotyczy jednak tylko procesów fizykalnych i nie ma zastosowania do procesów abstrakcyjnych, których badaniem zajmuje się np. ogólna teoria systemów złożonych¹¹. Z tej przyczyny J. Kossecki stworzył ogólną jakościową teorię informacji, „której pojęcia mogą być stosowane zarówno do analizy energomaterialnych jak

⁵ W 1928 r. opublikował on artykuł pt. *Transmission of Information*, Bell System Technical Journal 1928, vol. 7, no. 3, s. 535–563.

⁶ C.E. Shannon, *A Mathematical Theory of Communication*, Bell System Technical Journal 1948, vol. 27, no. 3–4.

⁷ P. Przybyłowicz, *Wstęp do teorii informacji i kodowania*, Centrum Modelowania Matematycznego SIGMA, 14 maja 2008 r., s. 4, http://www.cmmsigma.eu/download/mat_info/wstep_do_teorii_informacji.pdf (dostęp: 7 lipca 2011 r.).

⁸ *Ibidem*, s. 2. Autor wskazuje, że w takim przypadku informację stanowią tylko te symbole, które są nieokreślone w tym sensie, że odbiorca nie ma pewności, co dokładnie otrzyma. Jeśli bowiem wiemy, jaki symbol otrzymamy, to znaczy, że informację już posiadamy i niczego nowego się nie dowiemy.

⁹ J. Zych, *Informacja – dla człowieka czy przeciw człowiekowi?* (w:) D. Kowalski, M. Kwiatkowski, A. Zduniak (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. Wybrane perspektywy*, Lublin–Poznań 2004, s. 104.

¹⁰ M. Mazur, *Jakościowa teoria informacji*, Warszawa 1970.

¹¹ N.P. Busolenko, W.W. Kałasznikow, I.N. Kowalenko, *Teoria systemów złożonych*, Warszawa 1979, za: J. Kossecki, *Relacja „prawda – fałsz” w ilościowej i jakościowej teorii informacji*, *The Peculiarity of Man* vol. 6, Warszawa–Kielce 2001, s. 349, http://ftp.autonom.edu.pl/publikacje/jozef_kossecki-relacja_prawda_falsz_w_ilosciowej_i_jakosciowej_teorii_informacji.pdf (dostęp: 5 maja 2013 r.).

i abstrakcyjnych obiektów i procesów”, zbudowanej na trzech pojęciach: obiektu elementarnego, zbioru i relacji¹².

W stworzonej przez K. Szaniawskiego pragmatycznej teorii informacji pojęcie informacji jest natomiast zredukowane do problemu decyzji (stąd alternatywna nazwa tej teorii – teoria decyzji), zatem przez informację rozumie się uzyskanie odpowiedzi na pytanie na temat zbioru stanów rzeczy, od których zależą konsekwencje podjętych działań¹³.

Jak zauważa W. Nawrocki, pojawiają się opinie, że prawdopodobnie nie uda się sformułować jednolitej, uniwersalnej teorii informacji; może jednak powstać grupa niesprzecznych ze sobą kilku komplementarnych teorii informacji dotyczących różnych sfer rzeczywistości, ale ujętych w tej samej strukturze pojęciowej i operujących tym samym lub zbliżonym językiem¹⁴.

W literaturze nie osiągnięto również porozumienia w kwestii możliwości zdefiniowania omawianego pojęcia. Jak wskazuje W. Taras, pojęcie to należy do najbardziej spornych w nauce i stało się ogólną, szeroko stosowaną kategorią filozoficzną, tak jak pojęcie materii, czasu czy absolutu¹⁵. Część przedstawicieli nauki stoi na stanowisku, iż nie jest ono, jako pojęcie elementarne, w pełni definiowalne¹⁶. Odmienny pogląd, który należy podzielić, reprezentuje m.in. J. Petzel. Podkreśla on, że z punktu widzenia logiki wskazanie przykładów użycia słowa w wypowiedziach również jest definicją, tzw. definicją przez postulaty¹⁷. Należy także zgodzić się ze stanowiskiem, które do terminu informacji

¹² J. Kossecki, *Relacja...*, s. 349.

¹³ G. Lissowski, *Informacja* (w:) *Wielka encyklopedia PWN*, t. 12..., s. 126.

¹⁴ W. Nawrocki, *W poszukiwaniu istoty informacji* (w:) J.J. Jadacki (red.), *Analiza pojęcia informacji*, Warszawa 2003, s. 41.

¹⁵ W. Taras, *Pojęcie „informacja” jako narzędzie badania administracji publicznej*, Samorząd Terytorialny 2000, nr 12, s. 34–39.

¹⁶ D.T. Dziuba, *Analiza możliwości wyodrębnienia i diagnozowania sektora informacyjnego w gospodarce polskiej*, Warszawa 1998, s. 15. Również J. Unold podkreśla, że informacja jest pojęciem niedefiniowalnym w sensie normatywnym, a zarówno w ilościowej, jak i jakościowej teorii informacji podejmowane są próby sformułowania jej opisowej definicji, J. Unold, *System jakościowy a jakościowe ujęcie informacji*, Systemy Wspomagania Informacji 2004, Teoretyczne podstawy tworzenia SWO i strategię budowy e-biznesu, http://www.swo.ae.katowice.pl/_pdf/125.pdf (dostęp: 6 lipca 2011 r.).

¹⁷ J. Petzel, *Informatyka prawnicza. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1999, s. 35.

stosuje wittgensteinowską zależność znaczenia danego terminu od jego użycia¹⁸.

Nauki społeczne – do których należą nauki prawne – postrzegają informację w perspektywie semantycznej. W taki też sposób informacja została zdefiniowana w *Słowniku języka polskiego* – jako „wiadomość o czymś lub zakomunikowanie czegoś”¹⁹.

Przedstawiciele doktryny – m.in. A. Mrózek, J. Kaźmierczak, A. Malinowski, J.P. Tarno – próbowali sformułować definicje informacji w aspekcie prawnym²⁰. I tak A. Malinowski postrzega informację jako „treść zaczerpniętą ze świata zewnętrznego w sferze związanej z funkcjonowaniem administracji państwowej, tj. dotyczącą końcowych rezultatów stosowania prawa bądź innych faktów z prawem związanych”²¹. Dla J.P. Tarno informacja to „wyróżniony stan układu spośród innych stanów tego układu”²².

W języku prawnym omawiane pojęcie występuje przede wszystkim w dwojakim znaczeniu. Pojęcie informacji w treści przepisów prawnych występuje jako część terminu ustawowego, wskazującego na rodzaj informacji (np. informacja publiczna, informacja niejawna, informacja finansowa, informacja gospodarcza, informacja o środowisku). Termin ten jest używany także dla określenia konkretnego zestawu danych i pojawia się zasadniczo w przepisach wykonawczych, np. określających dane, których przekazywanie jest niezbędne do realizacji wniosku²³ lub

¹⁸ F. Danielewski, *Specyficzność informacji w działaniach wojennych* (w:) M. Kwieciński (red.), *Bezpieczeństwo informacji i biznesu. Zagadnienia wybrane*, Kraków 2010, s. 46.

¹⁹ *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2010, s. 275. W literaturze pojawiają się też głosy postulujące odwołanie do ekonomicznej teorii informacji ze względu na pokrewność obydwu dziedzin. W. Kilian podkreśla przydatność teorii kosztów transakcji do celów prawniczych (opisanie i optymalizacja wartości informacji w prawniczych procesach decyzyjnych) oraz teorii prawa własności, W. Kilian (w:) J. Gołaczyński (red.), *Prawne i ekonomiczne aspekty komunikacji elektronicznej*, Warszawa 2003, s. 15–16.

²⁰ M. Ulasiewicz, *Pojęcie i rodzaje informacji publicznej*, *Przegląd Prawa Publicznego* 2009, nr 11 (33), s. 26.

²¹ A. Malinowski, *Pojęcie informacji o funkcjonowaniu organów administracji państwowej*, *Organizacja–Metody–Technika* 1985, nr 10.

²² J.P. Tarno, *Przepływ informacji w organach administracji a przepisy normujące administracyjne postępowanie ogólne*, *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Iuridica*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1986, nr 23, s. 9–10.

²³ Na przykład rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie dodatkowych informacji, które powinien zawierać wniosek o dokonanie

też następuje w celu wydania opinii²⁴. W tym miejscu należy omówić relację pojęć „dane” oraz „informacja”. Mimo że w potocznym rozumieniu występuje zamienne użycie tych terminów²⁵, to nie są one tożsame. Jak podaje D.T. Dziuba²⁶, danymi są elementarne obiekty językowe, które nie zawierają informacji w tymże języku. Dane tworzą zestaw symboli z określonego zbioru, którym nadano umowne znaczenie, a dopiero odpowiedni zestaw danych (przy założeniu znajomości znaczeń tych symboli oraz zasad ich zestawiania) stanowi informację będącą opisem określonego fragmentu stanu rzeczywistości²⁷. Skoro zatem każda informacja zawiera dane, a żadne dane nie zawierają informacji, należy przyjąć, iż pojęcie „informacja” pozostaje w stosunku nadrzędności wobec pojęcia „dane” i w takim też rozumieniu będą się posługiwać tymi terminami w dalszej części książki.

W kolejnych rozdziałach zajmuję się jednym z rodzajów informacji – informacją o zobowiązaniach pieniężnych.

1.1. Cechy informacji

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że informacja stanowi zjawisko o specyficznych cechach fenomenologicznych (czyli uniwersalnych względem dowolnych obszarów analizy informacji), użytkowych

zatwierdzenia podmiotu skupującego oraz pierwszej jednostki przetwórczej (Dz. U. Nr 46, poz. 305).

²⁴ Na przykład rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 października 2004 r. w sprawie informacji przekazywanych w celu wydania opinii o planowanej pomocy publicznej (Dz. U. Nr 246, poz. 2467 z późn. zm.).

²⁵ *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 2, Warszawa 2004, s. 418. Jak zauważa P. Fajgielski, również ustawodawca w tekstach prawnych z reguły nie dokonuje rozróżnienia dane – informacja, definiując niekiedy jedno pojęcie za pomocą drugiego, P. Fajgielski, *Informacja w administracji publicznej – prawne aspekty gromadzenia, udostępniania i ochrony*, Wrocław 2007, s. 16.

²⁶ D.T. Dziuba, *Analiza...*, s. 15.

²⁷ M. Olender, *Ekonomiczna wartość informacji*, Instytut Łączności, Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Problemów Regulacyjnych i Ekonomicznych Z-11, praca nr 11300086, Warszawa 2006, s. 5. W. Kilian wskazuje z kolei, iż dane „stają się informacjami przez ich odniesienie do określonego wycinka rzeczywistości (modelu) z punktu widzenia użytkownika ze względu na pewien cel, W. Kilian, *Wprowadzenie* (w:) J. Gołączyński (red.), *Prawne i ekonomiczne...*, s. 14.

czy ekonomicznych²⁸. Wśród jej cech wymienia się: niezniszczalność, niezużywalność, fakt, iż może być akumulowana w bardzo długim czasie, nie jest w pełni podzielna (ponieważ jej część może nie stanowić żadnej informacji), jej zbiór jest niewyczerpany, jej replika niczym nie różni się od wzorca i ma tę samą wartość, ważna dla jednych podmiotów może być bezwartościowa dla innych, jej wartość zależy od momentu jej użycia²⁹. Powyższe cechy odnoszą się także do przedmiotowego pojęcia informacji o zobowiązaniach pieniężnych. Przykładowo informacja kredytowa istotna dla potencjalnego kredytodawcy może (lecz nie musi) okazać się bezwartościowa dla członka rodziny zadłużonego podmiotu.

Odpowiadając na pytanie o rolę informacji, W. Lis wyróżnia następujące jej funkcje: informacyjną, kontrolną (stworzenie możliwości sprawowania nadzoru nad otaczającą rzeczywistością), stymulującą (informacja wykorzystywana do sterowania otoczeniem), wychowawczą, opiniotwórczą³⁰. Z kolei J. Oleński, objaśniając pojęcie informacji w systemach społeczno-gospodarczych, wymienia jej funkcje – jest ona miarą złożoności i różnorodności systemów, stanowi odwzorowanie rzeczywistości, wpływa na tworzenie zasobów wiedzy społecznej i indywidualnej, stanowi czynnik sprawczy (sterujący), podstawę podejmowania decyzji i dobro konsumpcyjne³¹.

M. Olender dokonała natomiast systematyzacji cech informacji, dzieląc je na fenomenologiczne (uniwersalne względem dowolnych obszarów analizy pojęcia informacji), użytkowe (istotne z punktu widzenia użytkownika) oraz ekonomiczne³². I tak autorka ta wyróżnia następujące fenomenologiczne własności informacji:

- 1) może ona istnieć obiektywnie – niezależnie od świadomości ludzkiej;
- 2) można traktować ją jako wielkość fizyczną i jako taką mierzyć;
- 3) może być przenoszona w przestrzeni i czasie;
- 4) w celu uzyskania nowych informacji można ją przetwarzać oraz powielać, co nie powoduje jej zużycia;

²⁸ M. Olender-Skorek, K.B. Wydro, *Wartość informacji*, Telekomunikacja i Techniki Informacyjne 2007, nr 1–2, s. 72.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ W. Lis, *Rola i znaczenie informacji*, Jurysta 2007, nr 4, s. 3–6.

³¹ J. Oleński, *Teoria informacji* (w:) J. Zawila-Niedźwiecki, K. Rostek, A. Gąsiorkiewicz (red.), *Informatyka gospodarcza*, cz.1, Warszawa 2007, s. 244.

³² M. Olender, *Ekonomiczna wartość...*, s. 8 i n.

- 5) użycie informacji nie niszczy jej;
- 6) może podlegać deformacji (również fałszowaniu) na skutek świadomego działania człowieka lub zdarzeń przypadkowych;
- 7) może być akumulowana w długim okresie³³;
- 8) ma nieprzewidywalny czas życia, lecz z określonymi cyklami: zdefiniowanie zapotrzebowania, pozyskanie (zebranie), transmisja (przekazanie), przetwarzanie, przechowywanie, rozpowszechnienie, wykorzystanie, usuwanie³⁴;
- 9) występuje w wielu różnych formach oraz może być wyrażana w różny sposób;
- 10) jest tworem nie w pełni podzielnym, gdyż jej dowolny fragment może nie stanowić informacji³⁵;
- 11) fragmenty informacji mogą być używane z innymi fragmentami dla tworzenia nowej informacji przydatnej w innych okolicznościach lub dostosowywane do poziomu potencjalnego odbiorcy;
- 12) informacja o informacji (metainformacja) jest zwykle mniej dostępna od samej informacji (co stanowi przyczynę nadmiernego zapotrzebowania na informację, gdyż niedostatek metainformacji utrudnia pozyskiwanie pożądanej informacji, prowadząc do pobierania zbędnej informacji).

Autorka wymienia następujące użytkowe wyróżniki informacji³⁶:

- 1) informacja cechuje się ogromną różnorodnością, wynikającą z odmienności opisywanych przedmiotów, różnaitości źródeł informacji oraz subiektywizmu twórców i użytkowników;
- 2) może być przetwarzana i ulepszana;
- 3) zbiór informacji jest zbiorem niewyczerpanym;
- 4) informacja jest nieliniowa, co oznacza, że jej niewielka ilość może spowodować istotne konsekwencje, podczas gdy ilość ogromna może się okazać bezużyteczna³⁷;

³³ W przypadku informacji o zobowiązaniach pieniężnych ustawodawca zdecydował o określeniu czasowych granic jej przetwarzania. Kwestia ta zostanie omówiona w dalszych rozdziałach książki.

³⁴ Uregulowane ustawowo procesy informacyjne dotyczą również informacji o zobowiązaniach pieniężnych.

³⁵ Na przykład dane osobowe składające się na informację gospodarczą nie stanowią samodzielnie informacji o zobowiązaniach pieniężnych.

³⁶ M. Olender, *Ekonomiczna wartość...*, s. 8 i n.

³⁷ Przykładowo z punktu widzenia wierzyciela nieużyteczna może okazać się informacja o regularnym spłacaniu w ratach niewielkiej pożyczki, podczas gdy jeden raport

- 5) ta sama informacja może przyjmować różne wartości w kontekście indywidualnych sytuacji, tj. skutki wykorzystania tej samej informacji zależą od zdolności absorpcyjnych użytkownika;
- 6) informacja może opisywać procesy i zjawiska nierzeczywiste, które nigdy nie zaistniały i nie zaistnieją;
- 7) dla wielu informacji specyficzną cechą stanowi konieczność aktualizacji³⁸;
- 8) wykorzystanie informacji może być symultaniczne, gdyż ta sama informacja może być wykorzystywana przez wielu użytkowników i w wielu miejscach jednocześnie³⁹;
- 9) informacja ma cechę multiplikatywności, ponieważ dzieleniu się informacją z reguły towarzyszy jej wzrost;
- 10) informacja jest nieprzywłaszczalna;
- 11) wytwarzanie informacji nie wymaga olbrzymich nakładów surowców ani energii, nie powoduje znacznej degradacji środowiska naturalnego;
- 12) produkcja informacji to proces o dużym stopniu ryzyka⁴⁰;
- 13) koszt jednostkowy informacji zależy od skali jej produkcji;
- 14) informacja jest dobrem quasi-publicznym i użycie jej przez jednego konsumenta⁴¹ nie wyklucza użycia przez innych;
- 15) często nie jest używana w pierwotnej postaci, w jakiej została utworzona, gdyż musi zostać dostosowana do sytuacji, w jakiej dochodzi do jej użycia;
- 16) wymaga fizycznego nośnika (medium), ponieważ jej konkretyzacja poza ludzkim umysłem wymaga zapisania w określony sposób w celu umożliwienia przekazu, odbioru i wykorzystania;

zawierający informację o niewykonanym zobowiązaniu pieniężnym o dużej wysokości może mieć dlań dużą wartość.

³⁸ W szczególności dotyczy to informacji o zobowiązaniach pieniężnych, gdyż nieaktualna informacja tego typu będzie nie tylko nieprzydatna, lecz również będzie wiązała się ze stratami nabywcy informacji. Może on bowiem udzielić kredytu lub sprzedać towar czy usługę podmiotowi, który w chwili zawarcia umowy obciążony jest zadłużeniem w stopniu uniemożliwiającym spłatę kredytu lub zapłatę ceny.

³⁹ Biuro informacji gospodarczej może udostępniać jednocześnie raporty tej samej treści odnoszące się do tych samych dłużników.

⁴⁰ Z powstawaniem informacji o zobowiązaniach pieniężnych (czyli przekazywaniem danych do rejestrów) wiąże się odpowiedzialność prawna, omówiona bliżej w ostatnim rozdziale.

⁴¹ Niniejsze rozumienie pojęcia konsumenta oznacza osobę korzystającą z informacji, „konsumującą” je i nie ogranicza się do podmiotów, o których mowa np. w art. 22¹ k.c.

- 17) wykorzystanie informacji zależy od jej nośnika;
- 18) istnieje możliwość zarządzania wyborem i wymianą pomiędzy różnymi poziomami, typami oraz kosztami informacji;
- 19) informacja może być doświadczana, choć nie jest posiadana (pośrednie skutki posiadania informacji przez kogoś innego)⁴².

Ekonomiczne atrybuty informacji to⁴³:

- 1) informacja jest jedną z podstawowych kategorii ekonomicznych;
- 2) może występować w systemie jako „czynnik sprawczy”, odnosząc się do zjawisk, które nie występują w chwili obecnej, nie występowały w przeszłości, ale pojawiają się w przyszłości;
- 3) informacja uznawana jest za zasób (czynnik wytwórczy) na równi z innymi czynnikami (siłą roboczą, kapitałem);
- 4) cechą informacji jest substytucyjność w stosunku do innych czynników produkcji – może zamieniać inne czynniki wytwórcze (kapitał, pracę);
- 5) jest pozyskiwana przy skończonym mierzalnym koszcie;
- 6) ma skończoną wartość, która może być ujmowana jako wkład⁴⁴;
- 7) konsumpcja informacji może być ujęta ilościowo⁴⁵;
- 8) koszt produkcji informacji jest znacznie wyższy od kosztu jej reprodukcji (dotyczy to zwłaszcza cyfrowej formy informacji);
- 9) wartość informacji – w odróżnieniu od zasobów materialnych – nie jest bezpośrednio mierzalna. Oznacza to, że nie można z góry określić jej ostatecznej wartości dla użytkowników i nie daje się określić zmian tej wartości z upływem czasu;

⁴² W przypadku gdy kredytobiorca będący osobą fizyczną nie zwróci się do podmiotu prowadzącego rejestr kredytowy z wnioskiem o udostępnienie informacji zgromadzonych na jego temat, odczuje skutki posiadania o nim informacji przez potencjalnego kredytodawcę zasięgającego tych informacji z tego rejestru, jednocześnie ich nie posiadając.

⁴³ M. Olender, *Ekonomiczna wartość...*, s. 8 i n.

⁴⁴ Nieco inaczej na wartość rodzaju informacji – informację o zobowiązaniach pieniężnych – zapatrjuje się N. Jentzsch, która twierdzi, że wartość ta zwiększa się wraz ze wzrostem podmiotów korzystających z systemu wymiany, *The Regulation of Financial Privacy: The United States vs. Europe*, ECRI Research Report, no. 5, June 2003, s. 30–31. Podobnie uważa m.in. A. Bieć, opisując na przykładzie biur informacji gospodarczych mechanizm sprzężenia zwrotnego: im większa baza informacji, tym lepsze zaspokojenie potrzeby ograniczenia ryzyka, tym więcej sprzedanych informacji i większa użyteczność usługi, A. Bieć, *Wymiana informacji o zobowiązaniach finansowych*, Warszawa 2007, s. 17–18.

⁴⁵ I tak do ilościowego ujęcia konsumpcji informacji o zobowiązaniach pieniężnych posłużyć może statystyka tzw. raportów sporządzanych przez podmioty prowadzące rejestry gospodarcze i kredytowe.

- 10) do kontrolowania kosztów informacji mogą być stosowane techniki liczenia kosztów;
- 11) produkcja dóbr informacyjnych angażuje wysokie koszty stałe i małe koszty marginalne (krańcowe) – koszt produkcji pierwszego egzemplarza dobra informacyjnego może być znaczny, podczas gdy koszt produkcji lub reprodukcji kopii tego dobra jest nieistotny;
- 12) podstawową grupą kosztów stałych w produkcji informacji są tzw. koszty „utopione” (*sunk costs*), które nie są odzyskiwane przy wstrzymaniu produkcji;
- 13) nabywca informacji – bez dodatkowych kosztów – sam uzyskuje możliwość sprzedaży informacji. Tworzy się zatem nadprodukcja informacji, co zwiększa konkurencję;
- 14) informacja stanowi ekonomiczną „łagodną siłę”, której skutki mogą być zarówno pozytywne, jak i negatywne⁴⁶;
- 15) tworzy „miękką” część technologii, zwiększając jej wartość;
- 16) służy poprawianiu wzrostu ekonomicznego.

Szczególną uwagę zwrócić należy na wskazaną powyżej wartość informacji. Podkreśla się, że najważniejszymi kryteriami ewaluacji informacji są znaczenie i wartość użytkowa, następnie zaś pilność (jak szybko informacja powinna zostać uzyskana i wykorzystana), aktualność, jednoznaczność (niesprzeczność) oraz zrozumiałość i wiarygodność (źródła oraz informacji)⁴⁷. Zauważa się też – nawiązując do teorii decyzyjnej – że miarą wartości informacji jest zakres, w jakim informacja ta redukuje niepewność odnośnie do stanu otoczenia⁴⁸. Z teorii decyzyjnej wywodzi się również pogląd, iż wartość informacji mierzona jest na podstawie oceny skutku decyzji⁴⁹. Odnosząc się jeszcze do poruszanej powyżej relacji między pojęciem danych a pojęciem informacji, wskazać należy, że wartość informacji przejawia się w tym, iż dane staną się in-

⁴⁶ Jako pozytywny skutek informacji o zobowiązaniach pieniężnych można przykładowo wskazać udzielenie kredytu o korzystnym oprocentowaniu podmiotowi, o którym w rejestrze znajdują się pozytywne informacje. Rozważania o skutkach informacji o zobowiązaniach pieniężnych przeprowadzone zostaną w rozdziale *Konsekwencje wymiany informacji o zobowiązaniach pieniężnych*.

⁴⁷ M. Olender-Skorek, K.B. Wydro, *Wartość informacji...*, s. 73.

⁴⁸ A. Pawłowska, *Zasoby informacyjne w administracji publicznej w Polsce. Problemy zarządzania*, Lublin 2002, s. 24–25.

⁴⁹ T. Waściński, *Ekonomiczna wartość informacji* (w:) J. Zawila-Niedźwiecki, K. Rostek, A. Gąsioriewicz (red.), *Informatyka gospodarcza...*, s. 51.

formacjami dopiero po nadaniu im kontekstu zarówno od strony przedmiotowej (w odniesieniu do określonego wycinka rzeczywistości), jak też podmiotowej (użytkownika)⁵⁰. Inne określenie wartości informacji podaje A. Górski, stwierdzając, iż wartościowa jest ta informacja, na którą w danym momencie jest zapotrzebowanie i która służy dobru całego systemu⁵¹.

H. Obora podnosi kwestię jakości informacji jako pojęcia wielowymiarowego i bez ustalonej definicji, jako relacji pomiędzy nadawcą a odbiorcą informacji i stosunku faktycznych cech informacji do wymagań jej użytkowników⁵². Powyższa relacja powoduje, że informacja może być odbierana w różny sposób przez różnych użytkowników i dlatego wskaźnik jej jakości każdorazowo może być inny⁵³. Jak słusznie podaje cytowany autor, wymagania użytkowników w stosunku do informacji wynikają z ich indywidualnych potrzeb, związanych nie tylko z realizacją określonych funkcji informacji, ale także z cechami użytkownika⁵⁴. Należy zgodzić się w szczególności ze stwierdzeniem, że wysoka jakość informacji występuje wtedy, gdy informacja w jak największym stopniu spełnia wymagania wszystkich lub większości jej użytkowników⁵⁵.

Omawiane zagadnienie, charakteryzujące się szeroko zakreślonym kręgiem oddziaływania oraz wielowymiarowością, jakim jest informacja, stanowi przedmiot badań naukowych. Wyróżnia się m.in. informację naukową (informologię), ekologię informacji, socjologię informacji, filozofię informacji, etykę informacji. Badania tego rodzaju informacji, jakim jest informacja o zobowiązaniach finansowych dłużnika, dokonuje się za pomocą nauk związanych z gospodarką. Z tego punktu widzenia znaczenie – jako dziedziny naukowej – mają przede wszystkim ekonomika informacji oraz infonomika.

⁵⁰ Za: R. Cisek, J. Jezioro, A. Wiebe, *Dobra i usługi informacyjne w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2005, s. 19.

⁵¹ A. Górski, *Informacja w kreowaniu obrazu świata i człowieka przyszłości* (w:) A. Szewczyk (red.), *Dylematy cywilizacji informatycznej*, Warszawa 2004, s. 208.

⁵² H. Obora, *Wybrane problemy pomiaru jakości informacji* (w:) R. Borowiecki, J. Czekaj (red.), *Zarządzanie zasobami informacyjnymi w warunkach nowej gospodarki*, Warszawa 2010, s. 129.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

Ekonomika informacji, jak podaje doktryna, stanowi szczegółową dyscyplinę w ramach nauk ekonomicznych, opartą na dwóch kryteriach⁵⁶. Kryterium podmiotowe dotyczy gospodarki jako całości oraz wszystkich klas podmiotów występujących w tej gospodarce, dla których informacja i procesy informacyjne mają znaczenie z ekonomicznego punktu widzenia; kryterium przedmiotowe zaś skupia się na informacyjnych zasobach, procesach oraz systemach w społeczeństwie i gospodarce⁵⁷. Dyscyplina ta bada wpływ szeroko pojmowanej informacji na gospodarkę, identyfikuje ekonomiczne prawidłowości tego wpływu oraz poszukuje rozwiązań zmierzających do poprawy efektywności wykorzystania informacji w procesach gospodarczych⁵⁸. Ekonomika informacji, opierając się na pragmatycznej teorii informacji, wypracowała mechanizmy służące ocenie wartości informacji *ex post*, jednakże brakuje obecnie skutecznego narzędzia szacowania tej wartości ekonomicznej *ex ante*⁵⁹. Z ekonomiki informacji nauka prawa zapożyczyła wspomniane powyżej pojęcie procesów informacyjnych, na które składają się: generowanie, gromadzenie, przechowywanie, przetwarzanie, przekazywanie, udostępnianie, interpretacja i wykorzystanie informacji. Ekonomika informacji zajmuje się opisem społecznego ładu informacyjnego, czyli całokształtu społecznych norm procesów, systemów i zasobów informacji, na podstawie których funkcjonują społeczeństwa, państwa i gospodarki⁶⁰. Jak wskazuje J. Oleński, podstawę tego ładu w cywilizacji łańciskowej, zwłaszcza we współczesnych systemach demokratycznych, stanowi prawo do prawdy⁶¹. W nauce prawa przejawia się ono m.in. zasadą prawdy obiektywnej (art. 7 k.p.a.), zasadą prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.) oraz prawem do informacji publicznej (art. 61 Konstytucji RP).

W odróżnieniu od ekonomiki informacji infonomika zajmuje się społeczeństwem informacyjnym i bada w szczególności społeczno-ekonomiczne aspekty, a także konsekwencje zarządzania informacją w warunkach rozwoju oraz upowszechniania się nowoczesnych tech-

⁵⁶ J. Oleński, *Elementy ekonomiki informacji*, Warszawa 2000, s. 47.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ J. Czekaj, M. Ćwikliński, H. Obora, *Ekonomika informacji v. infonomika* (w:) R. Borowiecki, J. Czekaj (red.), *Zarządzanie zasobami...*, s. 47.

⁵⁹ J. Czekaj, M. Ćwikliński, H. Obora, *Ekonomika...*, s. 49.

⁶⁰ J. Oleński, *Elementy...*, s. 15.

⁶¹ *Ibidem*, s. 17.

nologii informatyczno-telekomunikacyjnych oraz mediów elektronicznych⁶².

1.2. Dostęp do informacji – zagrożenia i ochrona

W pierwszej połowie XX w. angielski matematyk N. Wiener postulował, aby postrzegać informację jako trzecią – za materią i energią – główną część deskrypcji wszechświata⁶³. Generowanie, przetwarzanie i stosowanie informacji dokonywało się od czasów społeczeństw pierwotnych, jednak współczesna rewolucja informacyjna spowodowała radykalną zmianę co do proporcji oraz znaczenia informacji⁶⁴. Jak pisze W. Januszko, nowością jest szybki wzrost zarówno indywidualnych, jak też zbiorowych potrzeb informacyjnych oraz rosnąca świadomość uczestników procesów gospodarczych i społecznych, że informacja jest równie ważnym czynnikiem sprawczym co kapitał, praca, zasoby naturalne czy energia⁶⁵. To w dziedzinie informacji, w tym zwłaszcza informacji gospodarczej, odnotowuje się największy postęp oraz dynamikę rozwoju, które wyrażają się zarówno w ilości informacji oraz ich rozmieszczeniu, jak też w rozwoju infrastruktury technicznej – w tym metod pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i przekazywania oraz udostępniania danych⁶⁶. W przedstawionych powyżej w skrócie warunkach nie sposób pominąć zatem roli dostępu do informacji.

Dostęp do informacji dotyczy informacji już wytworzonej. W literaturze funkcjonuje pogląd, zgodnie z którym pod względem dostępu informacje można podzielić na prywatne oraz ogólnodostępne⁶⁷. Podział ten pomija jednak informacje, które mimo iż nie noszą znamion informacji prywatnych, nie mogą zostać udostępnione podmiotom niepo-

⁶² *Ibidem*, s. 59.

⁶³ U. Sieber, *The Emergence of Information Law: Object and Characteristics of a New Legal Era* (w:) E. Lederman, R. Shapira (eds.), *Law, Information and Information Technology*, Hague–London–New York 2001, s. 10.

⁶⁴ L. Zacher, *Transformacje społeczeństw – od informacji do wiedzy*, Warszawa 2007, s. 18.

⁶⁵ W. Januszko, *Systemy informacji gospodarczej*, Warszawa 2001, s. 18.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 19. Zastrzec jednak należy, że informacja gospodarcza w rozumieniu cytowanego opracowania nie jest tożsama z informacją gospodarczą stanowiącą typ informacji o zobowiązaniach pieniężnych.

⁶⁷ B. Hołyst, J. Pomykała, *Cyberprzestępczość, ochrona informacji i kryptologia*, Prok. i Pr. 2011, nr 1, s. 8.

siadającym konkretnych uprawnień (np. dane o rozmieszczeniu strategicznych obiektów wojskowych). Granice tego dostępu tworzą nie tylko regulacje prawne (o czym szerzej w podrozdziale *Informacja w prawie*), ale także uwarunkowania faktyczne. Zarówno od strony odbiorcy (użytkownika), jak też podmiotu udostępniającego informację do ograniczeń faktycznych należą możliwości techniczne i technologiczne (np. dostęp do sieci Internet czy do pomieszczeń, w których przechowywane są dokumenty firmy). Istotne znaczenie dla dostępu do informacji ma świadomość odbiorcy (np. o istnieniu konkretnej informacji czy możliwości jej uzyskania) oraz intencja wytwórcy, udostępniającego czy przechowującego informację. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na bezpośrednie utrudnianie dostępu do informacji (np. w Korei Północnej), jak również na pośrednie ograniczanie tego dostępu poprzez wprowadzanie wysokich opłat czy uzależnianie udostępniania informacji od spełnienia wygórowanych warunków (np. podania szczegółowego celu pozyskania danej informacji). W grupie ograniczeń dostępu do informacji wyróżnić można także filtrowanie i monopolizację informacji⁶⁸. Do odrębnych kwestii związanych z dostępem do informacji należą również tzw. dezinformacja (błędna informacja)⁶⁹, dostęp podmiotów niepowołanych z powodu nieskutecznych zabezpieczeń (co zostanie omówione poniżej) oraz niepożądane uniemożliwienie dostępu do informacji⁷⁰.

Dostęp do informacji stanowi także przede wszystkim warunek konieczny dla istnienia oraz rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Pojęcie społeczeństwa informacyjnego po raz pierwszy pojawiło się w latach sześćdziesiątych w Japonii, gdzie T. Umehara użył jego japońskiego odpowiednika *johoka shakai*⁷¹. W Europie termin ten wprowadził

⁶⁸ Należy zgodzić się z A. Górskim, który w kontekście monopolizacji dostępu do informacji podkreśla, iż „globalne społeczeństwo informacyjne jest tworem demokratycznym, co oznacza, że żaden jego członek nie powinien być w żaden sposób uprzywilejowany”, A. Górski, *Problem monopolizacji dostępu do informacji* (w:) A. Szewczyk (red.), *Dylematy cywilizacji...*, s. 198.

⁶⁹ W literaturze z zakresu ekonomiki wskazuje się, że informacje zgubne mogą być wprowadzane celowo przez konkurencję i „zanieczyszczać” procesy decyzyjne przedsiębiorstwa, M. Rozwadowski, *Ochrona strategicznych informacji w przedsiębiorstwie* (w:) J. Kaczmarek, M. Kwieciński (red.), *Wywiad i kontrwywiad gospodarczy wobec wyzwań bezpieczeństwa biznesu*, Toruń 2010, s. 270–271.

⁷⁰ B. Hołyst, J. Pomykała, *Cyberprzestępczość...*, s. 8.

⁷¹ E. Bendyk, *Ideologia społeczeństwa informacyjnego*, <http://www.calculumus.org/lect/mes99-00/spin/1bendyk.html> (dostęp: 1 września 2011 r.). Sam autor skłania się

unijny komisarz M. Bangemann, który w swoim raporcie z 1994 r. dotyczącym rozwoju telekomunikacji i technologii informacyjnych wskazał na konieczność budowy społeczeństwa informacyjnego⁷².

Powyższy raport zainspirował także Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, która w lipcu 1996 r. opracowała dokument: *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wstęp do formułowania założeń polityki Państwa*⁷³. W dokumencie wskazano, iż „Spółeczeństwo staje się społeczeństwem informacyjnym, gdy osiąga stopień rozwoju oraz skali i skomplikowania procesów społecznych i gospodarczych wymagający zastosowania nowych technik gromadzenia, przetwarzania, przekazywania i użytkowania olbrzymiej masy informacji generowanej przez owe procesy. W takim społeczeństwie informacja i wynikająca z niej wiedza oraz technologie są podstawowym czynnikiem wytwórczym a wszechstronnym czynnikiem rozwoju jest wykorzystywanie teleinformatyki; siła robocza składa się w większości z pracowników informacyjnych, zaś większość dochodu narodowego brutto powstaje w obrębie szeroko rozumianego sektora informacyjnego”⁷⁴. M. Lubański podaje natomiast, że „jednym z kryteriów określających społeczeństwo informacyjne jest kryterium ekonomiczne – kwestia wydzielenia i badania sektora informacyjnego w gospodarce. (...) Spółeczeństwo informacyjne określa się (według podejścia ekonomicznego) jako takie, w którym dominująca grupa zawodowa związana jest z sektorem informacyjnym”⁷⁵.

Przywołane powyżej pojęcie sektora informacyjnego w literaturze przedmiotu oznacza całość działalności nakierowanej na produkcję, użytkowanie, ochronę, gromadzenie, przechowywanie, przekazywanie i przesyłanie informacji – do tego sektora należą wszyscy zatrudnieni w produkcji, użytkowaniu i przekazie informacji oraz tworzący infrastrukturę informacyjną⁷⁶. Sektor ten obejmuje zarówno wytwarzanie produktów informacyjnych (produkcja przemysłu elektrotechnicznego,

jednak ku przyjęciu, za M. Castellsem, terminu „społeczeństwo sieci” dla zobrazowania zmian w dziedzinie relacji społecznych, jakie dokonały się na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ Zob. <http://kbn.icm.edu.pl/pub/info/dep/spo.html#cechy> (dostęp: 1 września 2011 r.).

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ M. Lubański, *Determinanty społeczeństwa informacyjnego* (w:) A. Szewczyk (red.), *Dylematy cywilizacji...*, s. 21.

⁷⁶ D.T. Dziuba, *Analiza...*, s. 28.